

УДК 37.013

Авшенок Наталя Миколаївна – викладач-асистент кафедри іноземної філології Миколаївського державного педагогічного університету. Коло наукових інтересів – сучасні підходи до навчання іноземної мови студентів філологічних спеціальностей.

Центрований на студенті підхід до навчання іноземним мовам: англійський досвід

Гуманістична переорієнтація суспільної думки, критика авторитаризму і стандартизації навчання зумовлюють нові вимоги до професійної діяльності вчителя, пов'язаної з вихованням молоді в дусі широкої соціальної комунікабельності і відповідального ставлення кожного до самого себе та інших. У зв'язку з цим впродовж останнього десятиріччя, враховуючи широкий зарубіжний досвід, здійснюється поступовий перехід до центрованого на студенті підходу до навчання. Ця стаття присвячена саме гуманізації процесу навчання іноземним мовам на прикладі використання методів психодрами, розробленої та впровадженої психолінгвістом Я.Л.Морено.

Humane revolution of public opinion demands new standards in teacher professional training. Therefore it's aim is to prepare qualified teacher in the spirit of sociability, responsibility, and higher cultural level. In order to achieve the aim gradual transition to student-centered approach is observed within two last decades in this country. This article is devoted to the humane attitude towards teacher of foreign language professional training. And it presents an approach to foreign language acquisition with the help of psychodrama techniques, developed by J.L.Moreno.

В ході інтеграційних процесів в освіті протягом двох останніх десятиріч прослідковється характерна для всієї Європи тенденція до посилення інноваційності у сфері підготовки вчителів. З одного боку, на перший план виходить завдання формування готовності вчителя до педагогічної діяльності в межах загально-європейського освітнього простору, тобто здатності вчителя стати над національним контекстом, розвинути в собі європейську свідомість та індивідуальне відчуття моральної відповідальності в плюралістичному суспільстві. З іншого боку, спостерігається посилення інтересу до вивчення іноземних мов в багатьох європейських країнах. Ідеї налагодження стосунків між різними народами, потреба в різносторонньому спілкуванні, прагнення світової спільноти до гармонії у відносинах, а головне – бажання формувати нові відносини через нинішнє покоління, відображені у концепціях загальної освіти багатьох європейських держав. Зважаючи на це, інституції ЄС та Ради Європи проводять поетапну

роботу, спрямовану на гуманізацію педагогічної освіти в межах єдиного освітнього простору. Спільним пріоритетом як у шкільній, так і в педагогічній освіті визнано досконале і більш різноманітне вивчення рідного та інших європейських мов з перспективою переходу до багатомовності. В умовах перетворення Європейського Співтовариства в нову багатонаціональну і багатомовну державу, в головних документах з питань Європейського виміру вчителям пропонується перебороти мовні бар'єри і рухатись у напрямку мульти-лінгвістичності, а мова вважається одним з найголовніших інструментів європейського єднання. Через це завдання суттєвого підвищення ефективності вивчення іноземних мов вийшло далеко за межі педагогіки і набуло важливого політичного значення. Оскільки спостерігається посилення інтересу до мови, як однієї з пріоритетних цінностей суспільства, то вже в недалекому майбутньому вчитель-європейець має бути готовим до здійснення своїх навчально-

виховних функцій принаймні двома мовами. При цьому робиться наголос на зміні самого характеру вивчення майбутніми вчителями сучасних європейських мов: замість колишньої переважної орієнтації на оволодіння граматичними структурами тепер більше уваги приділяється оволодінню міцними навичками живої мови як інструменту комунікації і взаємодії. Ключовими поняттями нової концепції вивчення іноземної мови в межах європейських країн стало поняття "поріг комунікації", а методологічними орієнтирами – правильна вимова та повсякденна сучасна мова [1, с. 34].

Вивчення іноземної мови – процес водночас складний, але цікавий. Оскільки, на відміну від інших дисциплін, іноземна мова – це самостійна освітня галузь, бо вона є, з одного боку, засобом засвоєння та відтворення знань, отриманих у процесі вивчення інших предметів, а з іншого боку, є інструментом пізнання життєвих реалій країн, мова яких вивчається. А також розглядається як один із засобів формування особистості, оскільки тематика занять з іноземної мови відображає практично всі сфери нашого життя і діяльності. Отже, все це і створює найкращі можливості для реалізації особистісно-орієнтованого навчання в процесі вивчення іноземної мови.

В наш час у світовій науці та практиці існують достатньо стійкі традиції здійснення центрованого на студенті (*student-centered approach*) підходу до навчання, що полягає в максимальній передачі ініціативи навчання самому студенту. Цей підхід оснований на гуманістичних переконаннях з урахуванням концепції цілісної особистості та особистій ініціативі студенті. А також на індивідуально-орієнтованих навчальних програмах та самоорганізованому навчанні з використанням численних альтернативних джерел інформації та завдань творчого характеру. Важливість переходу до центрованого на студентів навчання зумовлена тим, що зараз в Україні спостерігаються суттєві зміни в суспільній свідомості. Гуманістична періорієнтація суспільної думки, критика авторитаризму і стандартизації в навчанні зумовлюють нові вимоги до професійної діяльності вчителя, пов'язаної не тільки з ефективною передачею знань, а й вихованням дітей в дусі широкої соціальної комунікабельності, інтелігентності й відповідального ставлення кожного до самого себе, людей, навколишнього середовища та природи. Якщо раніше українські традиції навчання іноземним мовам в основному були орієнтовані на вчителя

(*teacher-centered approach*), який займав провідну роль у навчальному процесі і був головним джерелом інформації, то впродовж останнього десятиріччя, враховуючи широкий зарубіжний досвід та ідеї вільного розвитку особистості, здійснюється поступовий перехід до центрованого на студентів підходу до навчання іноземним мовам.

Вивчення іноземної мови розглядається як шлях оволодіння цінностями цивілізованого світу. Ці цінності виражені не тільки у вигляді економічних та політичних свобод і не тільки у формі лінгвістичних та культурологічних знань, але також в такому способі організації занять, який сприяв би вільному розвитку особистості і більш повній реалізації особистісно-орієнтованого підходу до навчання. Але, як свідчить практичний досвід, центрований на студенті підхід до навчання іноземним мовам не позбавлений протиріч. З одного боку, цей підхід обумовлений історичною логікою розвитку педагогічної науки, яка за необхідністю вивела нас на такий рівень, коли дуже важливо процес навчання перетворити на процес учіння. З іншого боку, вчитель залишається організатором навчального процесу і несе відповідальність за кінцевий результат. Деякі вчені вважають, що центрований на студенті підхід є найкращим засобом вирішення проблем, що виникають в процесі навчання іноземним мовам, оскільки саме він забезпечує сприятливі емоційні умови для вільного самовираження особистості. Інші спеціалісти твердять, що "афективне" (емоційно забарвлене) навчання не завжди є "ефективним". Але всі погоджуються з тим, що саме центрований на студенті підхід має на меті розкриття особистісного потенціалу кожного студента і робить вчителя відповідальним за створення необхідних для цього умов, а учень, зі свого боку, відповідає за засвоєння знань, передбачених програмою.

Як стверджує Г. Уїддоусон (H. Widdowson), основним принципом педагогіки залишається "передати студенту доступні знання" [2, с. 164]. Знання передає вчитель, однак доступними вони стають лише за тієї умови, якщо студент здійснює пізнавальну діяльність у відповідь. Важливо підкреслити, що будь-які знання можуть бути засвоєні тільки в результаті взаємодії "теорії і практики". Причому "теоретичні знання", як правило, йдуть від учителя, а "практика" завжди повинна належати студенту. Ось у цьому, напевно, і є найважливіша закономірність процесу пізнання, згідно з якою процес навчання не є рівнозначним процесу учіння до тих пір, доки теоретичні знання

вчителя не перетворюються на активні знання студентів. Однак, як би вільно не почував себе студент під час заняття, його пізнавальна діяльність завжди буде лише "маневром" в тому колі пізнавальної активності, що окреслює для студента вчитель. При цьому, основним напрямком взаємодії вчителя і студента є розвиток особистості останнього, а знання, передбачені програмою, служать інструментом, за допомогою якого здійснюється розкриття особистісного потенціалу студента. Вчитель і студент взаємодіють не тільки для того, щоб останній засвоїв певний об'єм навчального матеріалу, а перш за все для самореалізації особистісних можливостей студента. Під час такої педагогічної взаємодії вчитель з наставника перетворюється на "режисера" і створює сприятливі умови для активного особистісного розвитку студента.

В межах центрованого на студенті підходу одержує подальший розвиток ідея комунікативного навчання. Спілкування іноземною мовою стає більш ефективним за умови, якщо між педагогом і студентами встановлюються партнерські відносини і створюються умови для розкриття особистісних якостей студентів. Урок перетворюється в, так би мовити, "психодраму", під час якої відбувається глибока реалізація особистісних резервів та удосконалення особистісних можливостей кожного студента. Вперше в науковий обіг поняття "психодрама" було введено соціальним психологом Я.Л.Морено в 1920 році [3, с. 17]. Під ним він розумів таку організацію навчального процесу, під час якої студент розглядається як протагоніст, тобто "головний герой" згідно з традиціями стародавнього грецького театру, і замість того, щоб обговорювати певну проблему за допомогою слів, він перетворює слова на рухи. Для цього протагоніст

вибирає декілька учасників зі своєї групи, які стають антагоністами (тобто виконують ролі батьків, друзів, колег та ін.). Протагоніст повністю бере на себе відповідальність за "постановку" ситуацій, що вибрана ним для роз'яснення чи трансформації з подальшим переходом до комунікації. Цей процес є експериментальним відтворенням у підсвідомості студента досвіду певної діяльності за допомогою активізації попередньо набутих навичок та здібностей в якомусь конкретному її виді.

Ці дослідження у другій половині ХХ століття продовжив відомий вчений психолінгвіст Бернард Дуфе. Він розробив і застосував на практиці метод лінгвістичної психодраматургії, викладаючи французьку мову в університеті міста Майнц (Німеччина). Готуючи вчителів іноземної (французької) мови, він дотримувався однієї з фундаментальних концепцій психодрами – концепції творчої спонтанності [4, с. 23]. Як підкреслював Я.Л.Морено, навчання спонтанному мовленню є однією з найважливіших завдань сучасного вчителя іноземної мови. Їхній обов'язок – віднайти і розвинути у своїх студентів закладену природою здібність до творчого самонавчання. А досягти цієї мети можливо лише за умови спонтанного підходу до навчання іноземним мовам. Особистісна сторона будь-якої діяльності – це її суб'єктивний початок, дослідження ситуацій з метою виявлення її змісту та практичної значущості. Стимулом до такого роду діяльності може бути лише спілкування суб'єктів, саме тих, які мають значущість одне для одного. Заняття з іноземної мови створюють необхідні умови для такого спілкування (студент-студент, студент-вчитель, вчитель-група), оскільки діалог, рольова гра, ситуативні завдання творчого характеру є невід'ємною їх частиною.

Література

1. Пуховська Л.П. Професійна підготовка вчителів у Західній Європі: спільність і розбіжності: Монографія. – К.: Вища школа, 1997.
2. Widdowson H.G. Aspects of Language Teaching. – Oxford: Oxford University Press, 1990.
3. Moreno J.L. The Theater of Spontaneity. – New York: Beacon House, 1973.
4. Dufeu B. Teaching Myself. – Oxford: Oxford University Press, 1995.

Стаття надійшла до редакції 23.03.2000